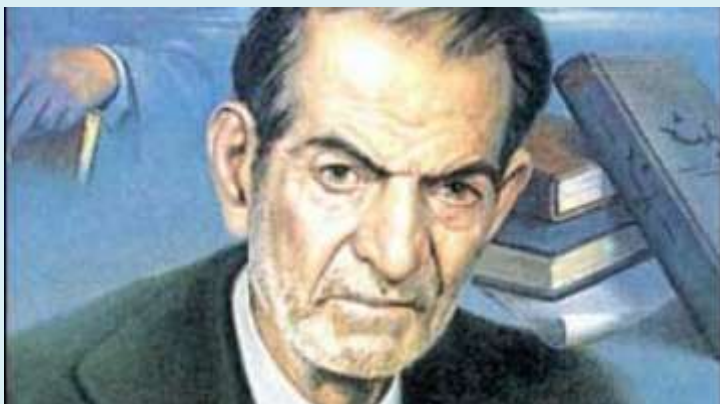

Lətifə Mirzəyeva

**Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın
Şimali Azərbaycan nəşrləri**

Şərqi görkəmli şairi Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar (Behcət Təbrizi) (1905-1988) çox gənc yaşlarından ədəbi yaradıcılıq fəaliyyətinə başlamışdır. O, elə həmin vaxtdan da istedadını yalnız öz vətəninə deyil, ümumən bəşəriyyətin xoşbəxt gələcək uğrunda mübarizəsinə həsr edəcəyini qətimiş və yaradıcılığının sonunadək buna sadıq qalmışdır.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın ilk mətbu şeiri 1913-cü ildə, 8 yaşında ikən, Təbrizdəki Məhəmmədiyyə orta məktəbində oxuduğu zaman «Ədəb» jurnalında dərc edilmişdir. O, 20 yaşında (1925) «Şəhriyaram» rədifli qəzəlini yazmışdır.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın ilk şeir məcmuəsi 1929-cu ildə Tehrandə nəşr edilmiş və oxucuların böyük məhəbbəti ilə qarşılanmışdır. Məliküşşüara Baharın, Səid Nəfisnin və Pəgman Bəxtiyarın müqəddimələri ilə nəşr edilən bu kitab oxucu tələbinə görə həmin ildə yenidən nəşr edilmişdir. Şair Məliküşşüara Bahar kitabın müqəddiməsində uzaqgörənliklə yazmışdı: «Şəhriyar yalnız İranın deyil, bütün Şərq aləminin böyük ədəbi siması olacaq, onun istedadı ilə bütün Şərq öynəcəkdir» (11, 7).

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərləri Cənubi Azərbaycan, İran, Türkiyə, Hindistan, Ərəb ölkələri, Amerika, Avropa ölkələri ilə bərabər keçmiş Sovetlər birliyində – o cümlədən Şimali Azərbaycanda da qəzet və jurnal səhifələrində, kitablarda geniş çap olunmuşdur. Onun Şimali Azərbaycanda çap edilən ilk əsəri fars dilində qələmə aldığı, Cənubi Azərbaycana həsr etdiyi «Azərbaycan» rədifli qəzəlidir. Bu qəzəl şair, tədqiqatçı, tərcüməçi İsmayıl Cəfərpurun tərcüməsində 11 oktyabr 1958-ci il tarixli «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 3-cü səhifəsində verilmişdir. Kitab və dövrü mətbuat səhifələrində dənə-dənə dərc edilən

«Azərbaycan» rədifli qəzəl sonralar xalq şairi Fikrət Sadıq tərəfindən də tərcümə edilmişdir.

«Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 11 oktyabr 1958-ci il tarixli sayında Həmid Məmmədzadə «Şəhriyar Təbrizi» sərlövhəli yazısında Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam», «Stalinqrad qəhrəmanları», «Gecənin əfsanəsi» adlı poemaları və Tehrandə şairin əsərlərinin üçüncü cildinin nəşr olunması, dördüncü cildinin çapa hazırlanması barədə Şimali Azərbaycan oxucularına məlumat vermiş, Qulamhüseyn Beqdeli isə «Azərbaycan» jurnalının 1961-ci il tarixli 10-cu sayında (s.180-190) «Vətənpərvər şair» adlı məqaləsində Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın poetik yaradıcılığından bəhs etmişdir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasının ikinci hissəsini qələmə alması barədə «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 30 iyun 1962-ci il tarixli sayında məlumat verən və əsərdən bir parça nümunə gətirən Q.Beqdeli 1963-cü ildə «Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» sərlövhəli monoqrafiyasını nəşr etdirir. Bu əsər şairin həyat və yaradıcılığı haqqında ilk tədqiqat əsəri kimi böyük əhəmiyyətə malikdir. Q.Beqdeli burada Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Azərbaycan» rədifli qəzəlindən, «Ey vəzir» rədifli qəsidəsindən, «Yetim uşaq» adlı şeirindən, «Heydərbabaya salam», «Stalinqrad qəhrəmanları» sərlövhəli poemalarından söz açmış və onların elmi şərhini vermişdir.

Azərbaycanın xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 21 sentyabr 1963-cü il tarixli sayında dərc olunmuş «Heydərbaba şairi» adlı məqaləsində bu əsərə münasibətini bildirmiş və Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın yaradıcılığı haqqında fikirlərini açıqlamışdır. M.İbrahimov məqaləsində Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Qardaşım oğlu Huşəngə», «Azərbaycan», «Bəd-

bəxtlik», «Heydərbabaya salam» ünvanlı əsərlərinin də bədii dəyərindən bəhs etmişdir.

«Heydərbabaya salam» poemasının birinci hissəsi bütövlükdə 14 dekabr 1963-cü il tarixli «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetində dərc edilmişdir. Həmin qəzetin 4 iyul 1964-cü il tarixli sayında Q.Beqdelinin tərcüməsində Tehranın «Eqtilaat» qəzetinin 4 iyun 1963-cü il tarixli sayında dərc edilmiş ««Heydərbabaya salam» poemasının ikinci hissəsinin nəşri, əsərin xalq kütlələri tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılınması barədə» adlı yazı yer almışdır.

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk də «Şəhriyar Təbrizi» sərlövhəli əsərində bu qarşılınmanı qocaman «Molla Nəsrəddin»çi, məşhur maarif xadimi Cabbar Əsgərzadə Bağcabanın Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasına yazdığı nəzirəsindən olan aşağıdakı misralar vasitəsilə diqqətə çatdırmışdır:

«Bu qədər dadlıymış sənin bu dilin,
Eşidən kimi bu səsin, elin,
Qoca, cavan, uşaq, oğlan, qız, gəlin
Səni dinləməyə qaçdılar çölə,
Anam qurban olsun bu şirin dilə.

Bu misralar xalq içərisində «Heydərbabaya salam» poemasının nə qədər böyük bir sevinc doğurduğunu, isti yaraya qoyulan sərin məlhəm kimi qarşılandığını sübut edir. Hələ inqilabdan qabaq Bakıda, Tiflisdə olmuş bu dünya görmüş qoca hətta Şəhriyarı bir az məzəmmət də edir:

De görək, deməli daha nəyin var?
Əfsus ki, sən gec dil açdın, Şəhriyar» (14, 157).

«Şəhriyar gec dil açsa da erkən dil açanlardan gözəl danışdı. O, Heydərbaba dağının timsalında bütün xalqına xitabən salam söyləyib, qəmini, kədərini, sevincini, arzu və amalını qayalardan axan bulaqlar kimi saf, təmiz və şəffaf bir dildə ifadə etmiş, el isə onun salamına əleykəssəlam demişdir» (7, 4).

C.Ə.Bağçabanın Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» ünvanlı poemasına yazdığı nəzirəsi haqqında Mirəli Mənafinin 26 sentyabr 1984-cü il tarixli «Azərbaycan müəllimi» qəzetindəki yazısında və Zəhid Əkbərovun iki cildlik «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi» kitabının ikinci cildində dərc edilən «Cabbar Əsgərzadə» adlı oçerkində də fikirlər söylənilmişdir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» adlı poemasının yalnız azərbaycanlılar tərəfindən deyil, farslar tərəfindən də yüksək səviyyədə qarşılınması haqqında Şimali Azərbaycanda nəşr edilən əsərlərdə faktlar çoxdur. Bu əsərin tərcüməsinə bir çox şairlər tərəfindən cəhd göstərilə də, onu farsdilli oxuculara çatdırmaq və sevdirmək Cənubi Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyəti, şair, dilçi, tədqiqatçı, tərcüməçi Kərim Məşrutəçi Sönməzə nəсіб olmuşdur. Onun tərcüməsində hər dəfə də bir daha təkmilləşdirilməklə 9 dəfə nəşr edilən bu əsərin farsdilli oxucular tərəfindən necə qarşılınması haqqında:

- Söhrab Tahirin «Heydərbabaya salam» - «Səlam bər Heydərbaba» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 4 iyun),
- Pərvanə Məmmədlinin «Cənubun söz sərrafı» («Xalq qəzeti», 1998, 28 aprel),
- Lətifə Mirzəyevanın «Kərim Məşrutəçi Sönməzin əsərləri ədəbi tənqiddə» («Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı: Tədqiqlər» (məqalələr toplusu) Tərtib

edəni: İ.Qəribli. B., «Elm və təhsil», 2015, s. 118-134)

- sərlövhəli məqalələrində bəhs edilmişdir.

Şair Həmid Nitqi və professor Qulamrza Səbri Təbrizi İngiltərədə Şəhriyar yaradıcılığı ilə bağlı birgə dərc etdirdikləri məqalədə yazırlar: «İranda Azəri türkcəsinin illərlə təzyiqə uğradığı və onun ciddi ədəbi ifadə ala biləcəyinin israrla danıldığı vaxt farslar gözləmədikləri halda azəri türkcəsində yayılmış, hamı tərəfindən şah əsər kimi alqışlanmış bu şeir nümunəsi ilə qarşılaşdılar. İlk vaxtlar əsərin dəyər və şöhrətinə şübhə ilə yanaşanlar onu Sönməzin tərcüməsində oxuyandan sonra bir daha Şəhriyar poeziyasının seyrinə düşdülər» (6, 5).

«Səlam bər Heydərbaba» əsərinin müqəddiməsində Əhmədi Givi isə yazır: «Sizin Şəhriyarın «Heydərbabası»-ndan mənşum tərcümənizi oxudum, ləzzət duydum. Cənabi ali bu işlə mənə bir müddət başqa bir aləmə apardınız. Gözəllik, sevinc və emosiya aləminə. Uşaqlıq və cavanlıq aləminə. Elə bir aləmə ki, orada kin, qəzəb, paxıllıq, təhqir, eqoizm, qan tökdü, xəyanət, cinayət və digər bu kimi vəhşiliklərdər əsər-ələmət yoxdur» (10, 6).

Həm azərbaycanlılar, həm də farslar tərəfindən sevinclə qarşılanan, ilk dəfə 1954-cü ilin mart ayında (bəzi mənbələrdə bu tarix 1951, 1952 və 1953 göstərilir) Təbrizdə nəfis şəkildə nəşr edilən Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasının birinci hissəsi 1964-cü ildə Şimali Azərbaycanda 23 səhifəlik kitabçada Rəhim Sultanovun tərtibi və «Şəhriyar» sərlövhəli ön sözü ilə «Azərnəşr»də nəşr edilmişdir. «Yüksəliş» qəzetinin 30 oktyabr 1964-cü il tarixli sayında «Heydərbabaya salam» (Bu kitabı oxuyun) başlıqlı yazıda həmin kitabça haqqında məlumat verilmiş və poemadan 5 bənd dərc edilmişdir.

R.Sultanovun bu kitabçasından sonra Həmid Məmmədzadə «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 16 yanvar 1965-ci il tarixli sayında dərc edilmiş ««Heydərbabaya salam» poemasının ikinci hissəsi» adlı məqaləsində əsərin hər iki hissəsi haqqında fikir söyləyir və ikinci hissənin qəzetin yaxın nömrələrinin birində dərc ediləcəyini bildirir. Q.Beqdeli isə «Heydərbabaya salam» poemasının ikinci hissəsini həmin qəzetin eyni ildəki 6 fevral tarixli sayında dərc etdirir. Həmin ildə Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Qardaşım oğlu Huşəngə» adlı poeması («Abşeron», 21 mart), «Eyvay anam!» sərlövhəli qəsidəsindən bir parça («Abşeron», 26 mart), «Yanıqlı saz», «Vəhşi şikar», «Çıraq» ünvanlı şeirləri («Ədəbiyyat və incəsənət», 7 avqust) Şimali Azərbaycan oxucularına təqdim edilmişdir.

1966-cı ildə «Azərnəşr»də Qulamhüseyn Beqdelinin tərtibi, redaktəsi və «Şəhriyar poeziyası» adlı ön sözü ilə «Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Seçilmiş əsərləri» nəşr edilir. 279 səhifədən ibarət olan bu kitaba şairin «Heydərbabaya salam» poemasının hər iki hissəsi, Həkimə Billuri, Mübariz Əlizadə, Mirmehdi Seyidzadə, Balas Azəroğlu, Məhəmmədağı Zehtabi, Xəlil Rza (Xəlil Rza Ulutürk), Əbülfəzl Hüseyni və Fikrət Sadiqin şairin farscadan dilimizə çevirdikləri əsərləri daxil edilmişdir.

Rəhim Sultanov, Qulamhüseyn Beqdelinin Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın dörd cildlik külliyyatındakı əsərlərdən seçib, Şəhriyar şəxsiyyətinə layiq bir kitab hazırlamasını alqışlamış, Mirzə İbrahimov, Məmməd Arif Dadaşzadə, Məsud Əlioğlu, İsmayıl Cəfərpur, Balas Azəroğlu və başqaları mətbuatda çıxış edərək şairin «Seçilmiş əsərləri» haqqında dəyərli fikirlər söyləmişlər. M.A.Dadaşzadə «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 12 noyabr 1966-cı il tarixli sayında «Şəhriyara salam» sərlövhəli

məqaləsində bu kitab haqqında öz fikrini açıqlayarkən digər-lərindən fərqli olaraq Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poe-masının ilk dəfə 1951-ci ildə nəşr edildiyini vurğulamışdır.

«Heydərbabaya salam» poemasına yazılmış bəzi nəzirə və təzminləri toplayaraq «Yad-e-əz Heydərbaba» («Heydərbabanı xatırlayarkən») adı ilə 1967-ci ildə (X.R.Ulutürkün «Şəhriyar Təbrizi» adlı əsərində bu tarix 1964-cü il göstərilib) Tehrandə nəşr etdirən Cənubi Azərbaycan şairi Nüsrətulla-Fəthi Atəşbəylinin həmin məcmuəyə yazdığı «Heydərbaba ilə necə tanış oldum» sərlövhəli müqəddiməsini Q.Beqdeli farscadan ixtisarla dilimizə tərcümə edərək «Ulduz» jurnalının 1967-ci il tarixli 12-ci sayında (s. 54-59) dərc etdirməklə Şimali Azərbaycan oxucularına Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın şəxsiyyəti, həyat və yaradıcılığı ilə yenidən tanış olmaq imkanı vermişdir. “Azərbaycan gəncləri” qəzetinin 13 yanvar 1968-ci il tarixli sayında da həmin müqəddimədən bir parça dərc edilmişdir.

Xalq şairi X.R.Ulutürk «Şəhriyarın nə qədər büllur və kamil bir şəxsiyyət olduğunu yəqin etmək üçün şairin «Heydərbabaya salam» ünvanlı poemasının hər iki hissə-sindən, habelə onun əks-səda olaraq nəşr olunmuş şeirlə-rindən ibarət olan bu məcmuənin gözəl müqəddiməsini gözdən keçirməyi kifayət» (14, 160) hesab edir.

1967-ci ildən 1981-ci ilədək olan dövr ərzində Şimali Azərbaycanda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərinin kitablarda nəşri sahəsində fasilə yaransa da bu dövrdə şairin əsərləri dövrü mətbuat səhifələrində ardıcıl olaraq dərc edilmişdir. Şairin:

- «O ləbdən», «Qəm yemə» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1967, 1 aprel);

- «Хушангу племяники моему» («Qardaşım oğlu Huşəngə») («Литература Азербайджана», 1968, № 4, стр. 111-116);
 - «Eynşteynə məktub» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1968, 4 may);
 - «Heydərbabaya salam» («Bakı», 1968, 8 iyun);
 - «Qəzəl» («Azərbaycan gəncləri», 1968, 8 iyun);
 - «Məmməd Rahim həzrətlərinə cavab» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1968, 29 iyun);
 - «Hərb və sülh» («Azərbaycan gəncləri», 1970, 1 may);
 - «Bayatılar» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1971, 4 sentyabr);
 - «Ustadın surəti» («Azərbaycan məktəbi», 1972, say 9, s. 76-78);
 - «Bilməyirəm» («Kirpi», 1973, say 1, s. 7);
 - «Behcətabad xatirələri» («Azərbaycan gəncləri», 1973, 24 noyabr);
 - «Əziz rəssam» («Qobustan, 1974, say 4, s. 36-38);
 - «Stalinqrad qəhrəmanları» («Azərbaycan», 1975, say 5, s. 75-77);
 - «Haqqın səsi» («Ulduz», 1979, say 2, s. 21-24);
 - «Əziz Azərbaycanıma» («Azərbaycan», 1979, say 5, s. 135-142);
 - «Azadlıq quşu «Varlıq»» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1979, 26 oktyabr);
 - «Zaman səsi», «Qaçaq Nəbi» («Azərbaycan», 1980, say 1, s. 36-42);
 - «Süleyman Rüstəmə cavab» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1980, 8 fevral)
- adlı əsərləri fikrimizi təsdiq edir.

Q.Beqdeli «Azadlıq və humanizmin böyük carçısı» sərlövhəli məqaləsində («Azərbaycan», 1977, say 9, s. 176-185) Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Cənnət və cəhənnəm», «Şeir və hikmət», «Behcətabad xatirələri», «Stalinqrad qəhrəmanları», «Heydərbabaya salam», «Vücdanın səsi», «Məmməd Rahimə cavab», «Azərbaycan», «Əziz Azərbaycanıma xitab», «Təbriz», «Eyvay anam!», «Səhəndə məktub» adlı əsərləri üzərində dayanmış, «Behcətabad xatirələri» ünvanlı şeiri bütövlükdə oxuculara təqdim etmişdir. M.İbrahimov da «Cənubda dirçəliş» («Azərbaycan», 1980, say 1, s. 35-47) sərlövhəli məqaləsində Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Azadlıq quşu «Varlıq»», «Zaman səsi», «Qaçaq Nəbi» adlı əsərlərindən söz açmışdır.

1981-ci ildən Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərləri Şimali Azərbaycanda kitablarda yenidən çap olunmağa başlayır. Q.Beqdeli və H.Məmmədzadənin birlikdə tərtib etdikləri 106 səhifədən ibarət olan «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Aman, ayrılıq!» sərlövhəli kitab 1981-ci ildə «Yazıçı» nəşriyyatında nəşr edilir. Kitaba müəllifin Azərbaycan dilində yazdığı 21 adda əsərləri daxil edilmişdir. H.Məmmədzadə kitaba «Xalqın sevimli şairi» adlı ön söz yazmışdır.

Şahmar Əkbərzadə «O gün olsun ki» başlıqlı məqaləsində («Azərbaycan gəncləri», 1981, 12 yanvar) Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Aman, ayrılıq!» adlı kitabı haqqında fikirlərini oxucuları ilə bölüşür. Həmin ildə Əbülfəz Əliyev (Elçibəy) «Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır....» sərlövhəli məqaləsində («Azərbaycan», say 2, s.74-79) Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasına müraciət etmişdir. Müəllif məqalədə Cənubi Azərbaycanın tanınmış alimi və ictimai xadimi Məhəmmədəli Fərzanənin Tehrandə nəşr etdirdiyi

«Şəhriyar və Heydərbaba» ünvanlı kitabına yazdığı ön sözü olduğu kimi vermiş, kitabdakı miniatürlərin Fəxrəddin Əlizadə tərəfindən çəkildiyini xüsusi vurğulamışdır.

M.Fərzanənin «Şəhriyar və Heydərbaba» adlı kitabında toplanan 22 məqalə, məktub və nəzirə sırasında Mirzə İbrahimovun «Heydərbaba şairi» sərlövhəli məqaləsi, Məmməd Rahimin Məhəmmədhüseyn Şəhriyara məktubları, Bəxtiyar Vahabzadənin «Şəhriyara», Məmməd Arazın «Şəhriyar gəlmədi», Rasim Kərimlinin «Əziz Şəhriyara salam», Abbasəli Kərimovun «Göyçədən salamlar», Səttar Zərdabının «Dərdli dağla dərdləşirəm», Məsud Ədibin «Şəhriyara baş əyirəm» ünvanlı əsərləri də vardır.

Şimali Azərbaycan oxucularına yaxşı tanış olan bu əsərlər müxtəlif vaxtlarda ayrı-ayrı kitab, jurnal və qəzetlərdə çap edilmişdir.

1982-ci ildə Nazim Rizvanov (Rizvan) «Vətənpərvər şairin yeni töhfəsi» (1981-ci ildə Təbrizdə «Ərk» nəşriyyatında çapdan çıxan «Şəhriyar və Azərbaycan dilində əsərləri») adlı məqaləsi ilə «Azərbaycan» jurnalında (say 5, s.178-180), Sirius isə «Şəhriyar körpüsü» (Şəhriyarın Azərbaycan dilində çıxan əsərlərini oxuyarkən) sərlövhəli məqaləsi ilə «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetində (3 aprel) çıxış edirlər. «Şəhriyar və Azərbaycan dilində əsərləri» kitabının tərtibçisi Azərbaycanın mütərəqqi ədəbiyyat xadimi Yəhya Şeyda kitabın çap olunması səbəbləri barədə belə yazır: «Ustad Şəhriyar bir ömür qürbət çəkib doğma diyara gəldikdən sonra Azərbaycan xalqının tələblərini dərinlən dərk etdi, öz ana dilində şeirlər və əsərlər yazıb-yaratmağa başladı. Və hər yazdığı əsəri daş-qaş, almaz kimi Azərbaycan ədəbiyyatının tacında parladı» (s. 179). Şair Sabir Rüstəmxanlı isə «Ulduz» jurnalının 1986-cı il tarixli 11-ci sayında (s. 50) dərc edilən «Həqiqətdən keçən yollar»

adlı məqaləsində bir sıra yazılarla bərabər Sirusun «Şəhriyar körpüsü» sərlövhəli məqaləsi haqqında da fikir söyləmişdir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın:

- «El bülbulü», «Fəxriyyə ölümü» («Azərbaycan», 1982, say 5, s. 180-182);
 - «Ağız yemişi» («Azərbaycan müəllimi», 1982, 30 iyun);
 - «Əsli-Kərəm şeirinə bir haşiyə» («Kitablar aləmində», 1983, say 4, s. 42);
 - «Deyil» («Azərbaycan», 1983, say 5, s. 4);
 - «Qəzəl» (Şəhriyarın Əmir Firuz Kuhiyə xitabı) («Ədəbiyyat və incəsənət», 1983, 9 dekabr);
 - «Haqqın səsi», «İnsanlıq adını ləkələyənlər» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1984, 10 avqust) -
- və sairə şeir, qəzəl və poemasının dərci bu illər ərzində şairin əsərlərinin nəşri sahəsində fasilə yaranmadığını göstərir.

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən tərtib edilərək 1981-ci ildən 1994-cü ilədək nəşr etdirilən dörd cildlik «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası»nın 1983-cü ildə «Elm» nəşriyyatında nəşr edilən ikinci cildində Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Behcətabad xatirələri», «Vətənə qayıdarkən», «Əfsanə şairi», «Nə çəkmişəm», «Pərvanən olublar», «Üç öküz (təmsil)», «Təmsil (Mənbər ilə darın münazirəsi)», «Təbriz gözəli», «Mərhum Mirzadə Eşqinin xatirəsinə», «Rübailər və dübeytlər», «Tarım mənim», «Atamın matəmində», «Bir gecə Qəmərlə», «Qardaşım oğlu Huşəngə» adlı əsərləri verilmişdir. Bu cildin tərtibçiləri Mirəli Mənafi, Zahid Əkbərov, Rəfiqə Qasımova, redaktoru isə Mirzə İbrahimovdur.

Qulamhüseyn Beqdelinin 1963-cü ildə M.Şəhriyar haqqında nəşr edilən ilk tədqiqat əsərindən sonra 1984-cü ildə Həkimə Billurinin «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» adlı monoqrafiyası «Elm» nəşriyyatında işıq üzü görür. IV fəsildən ibarət olan bu monoqrafiya Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın həyat və yaradıcılığı haqqında ilk mükəmməl elmi-tədqiqat əsəri kimi qiymətləndirilir. 1985-ci ildə Kamil Vəliyev «Heydərbaba gedənlərin gəldimi?» adlı məqaləsi ilə «Azərbaycan müəllimi» qəzetinin 14 yanvar tarixli sayında çıxış edir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərləri yalnız toplu halda kitablarda, dövrü mətbuat səhifələrində deyil, ayrı-ayrı kitablarda da çap edilmişdir. Bunlardan birincisi 1987-ci ildə «Yazıçı» nəşriyyatında nəşr edilən Həmid Məmmədzaadənin tərtib etdiyi və «Bir neçə söz» sərlövhəli ön söz yazdığı «Cənubdan səslər» adlı kitabdır. Bu kitabda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Aman, ayrılıq!», «İki qardaş arasında», «Bir gəlin», «Azərbaycan gözəli», «Tərsa balası», «Necə keçdi?» ünvanlı əsərləri dərc edilmişdir.

Zahid Əkbərov, Teymur Əhmədov, Bəhlul Abdullayev və başqalarının tərtibində M.İbrahimovun redaktəsi ilə 1988-ci ildə «Elm» nəşriyyatında nəşr edilən «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası»nın üçüncü cildinə Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Qəm basdı qəlyanımı», «Qaçaq Nəbi», «Aman, ayrılıq!», «Döyünmə və söyünmə», «Türkün dili», «Satirik şeir», «Bir gəlin», «Qəsidə», «Azərbaycan» sərlövhəli əsərləri daxil edilmişdir.

Ləyaqətini, haqqını hər şeydən uca tutan xalqının sözünü deyən Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın yaradıcılığına Şimali Azərbaycanda həmişə böyük maraq olmuşdur. Elə ona görədir ki, 1988-1992-ci illərdə şairin:

- «Heydərbabaya salam» («Odlar yurdu», 1988, mart, say 6; «Gənclik», 1989, say 3, s. 31; «Kitablar aləmində», 1990, say 4, s. 10-11; «Vətən səsi», 1991, 7 mart; «Şəhriyar», 1992, 15 oktyabr);
- «Üns və cin», («Azərbaycan» 1988, say 4, s. 135);
- «Behcətabad xatirələri» («Odlar yurdu» 1988, sentyabr, say 18);
- «Qafqazlı qardaşlarla görüş» («Gənclik», 1989, say 3, s.31; «Kommunist», 1990, 3 fevral);
- «El bülbulü» («Gənclik», 1989, say 8, s.75);
- «Ağa Mirsadiğin xeyratı» («Azərbaycan gəncləri», 1989, 10 yanvar);
- «Ağız yemişi»; «Yalan dünya», «Oyun olduq», «Yazıq bağban», «Rütəb verib təzək aldıq», «Hara qaçsın insan?» («Azərbaycan», 1990, say 2, s. 12-15);
- «Azərbaycan» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1990, 25 may);
- «Azadlıq quşu «Varlıq»» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 15 fevral);
- «Əzizə» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 8 mart); «İstərəm» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 21 iyun);
- «Ürəyim qan oldu», «Unudulmaz saz» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 12 iyul);
- «İntizar göz», «Günəş sönsə», «Şəhriyarımız varıdı» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 27 sentyabr);
- «Oğlum Hadıya», «Məktuba cavab (doktor Riyahiyə)» («Ədəbiyyat qəzeti», 1992, 17 aprel);
- «Yalan dünya», «Əsli-Kərəm şeirinə bir haşiyə», «Necə keçdi ömrün?» («Ədəbiyyat qəzeti», 1992, 24 iyul);

- «Can Rüstəm», «Göz yaşım», «Qoymaram getsin», «Bir rəngli xanəgah» («Şəhriyar», 1992, 15 oktyabr);
- «Döyülmə və söyülmə» («Şəhriyar», 1992, 12 noyabr, 3 dekabr);
- «İnsansız inqilabımız» («Şəhriyar», 1992, 19 noyabr);
- «Səhəndiyyə» («Şəhriyar» 1992, 10, 17 dekabr);
- «Nişapurda» («Şəhriyar», 1992, 31 dekabr) -

-və sair adlı əsərləri Şəhriyarsevərlərin ixtiyarına verilir. Həmin ildə «Şəhriyar» qəzetinin 26 noyabr tarixli sayında Tərlan Quliyevin Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Aman, ayrılıq!» adlı kitabı əsasında yazdığı «Şəhriyarın anadilli şeirlərinin vəznü» sərlovhəli məqaləsi dərc edilmişdir.

Xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov «Kommunist» qəzetinin 3 fevral 1990-cı il tarixli sayında dərc edilmiş «Parlaq sənət nümunəsi» adlı məqaləsində yazır:

Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının ölməz nümayəndələrindən olan Şəhriyarın üç cildlik külliyyatının mən birinci cildini redaktə edərkən «Qafqazlı qardaşlarla görüş» adlı şeiri böyük həyəcanla oxudum. Şeirdə Azərbaycan xalqına və bizim gözəl Bakımıza hədsiz məhəbbət özünün yüksək bədii ifadəsini tapmışdır. Güman edirəm ki, bu parlaq sənət nümunəsindəki hissləri və fikirləri Bakının indiki həyəcanlı, iztirablı günlərində (qanlı yanvar hadisələri günlərində – L.M.) «Kommunist» qəzetinin oxucuları və bütün xalqımız rəğbətlə qarşılayacaqdır. Əminəm ki, bu gözəl şeir oxuculara zövq və bədii ləzzət verəcək, hamıda vətənpərvərlik hissləri oyadacaq, ümumbəşəri duyğuları qanadlandıracaqdır».

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərinin tədqiqi və nəşri sahəsində tanınan ədəbiyyatşünas alim Elman Quliyev «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Gəldim sizi görməyə» adlı kitab tərtib edərək, «Hər iki tay vətəndir» sərlövhəli ön sözü ilə 1992-ci ildə «Bakı, Kitab Cəmiyyəti «Ulduz» eksperimenti müəssisəsi» nəşriyyatında nəşr etdirir. O, bu kitaba Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasını (birinci hissə) və 15 adda digər şeirlərini daxil edir.

Xalq şairi, İstiqlal ordenli Xəlil Rza Ulutürk Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Qış və ərbab», «Qəzəl» (Naz eyləmişən), «Əziz Azərbaycanıma», «Qardaşım oğlu Huşəngə», «Əziz rəssam», «Kəmaləlmülki ziyarət», «Qəsidə», «Eyvay anam!», «Şeir və hikmət» adlı əsərlərini farscadan dilimizə çevirərək, 1992-ci ildə «Elm» nəşriyyatında nəşr edilən «Turan çələngi» sərlövhəli kitabına daxil etmişdir (707 - 782). Bu kitab 2005-ci ildə ikinci dəfə «Qapp-poliqraf» nəşriyyatında nəşr edilərkən ona Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Cami meylə doldurub aləmdə bir cəmdən içək» və «İndi niyə?» rədifli qəzəlləri də əlavə edilmişdir (s. 155-239). Şairin 2014-cü ildə «Elm» nəşriyyatında nəşr edilən beş cildlik «Seçilmiş əsərləri»nin III cildin Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Qəzəl», «Əziz Azərbaycanıma», «Qardaşım oğlu Huşəngə», «Kəmaləlmülki ziyarət», «Qəsidə», Eyvay anam» «Şeir və hikmət» əsərləri salınmışdır (s. 171-224).

1993-cü ildə Hafız Xeyrullaoğlu Əsgər Fərdinin tərtib etdiyi «Ustad Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Divani-türki» adlı kitabını ərəb əlifbasından azərbaycancaya transliterasiya edərək Bakıda «Əlhuda» - «Sabah» nəşriyyatında nəşr etdirmişdir. 216 səhifədən ibarət olan bu kitabda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın 87 adda əsəri və Əsgər Fərdinin «Bu karvandan bir səs qalırsa, bəsdir...» sərlövhəli ön sözü

verilmişdir. «Heydərbabaya salam» poeması kitabın ilk səhifələrində yer almışdır.

Bu kitab əsasında Səadət Şıxıyevanın qələmə aldığı «Şəhriyarın «Divani-türki»sində irfani düşüncənin ifadəsi» sərlövhəli məqaləsi «Hikmət» jurnalında (2006, say 9, s. 52-64) və «Azərbaycan şərqşünaslığı» məcmuəsində (2011, say 2(6), s.26-33) dərc edilmişdir.

Həkimə Billuri və Nazim Rizvanın birlikdə tərtib etdikləri Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərindən və şairə həsr edilmiş şeirlərdən ibarət olan 496 səhifəlik «Yalan dünya» adlı kitab 1993-cü ildə «Azərbaycan Ensiklopediyası Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyi»ndə nəşr edilmişdir. Kitabın «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» sərlövhəli ön sözünün müəllifi H.Billuri yazır ki, «Müasir İran poeziyasını əlvan bir gülüstana bənzətsək, şübhəsiz Şəhriyar yaradıcılığını o gülüstanın şah gülü saymaq olar» (11, 8).

Sabir Nəbioğlunun fikrincə isə «Ustad Şəhriyarın «Yalan dünya»sı ayaq açıb insanlar arasında addımlamağa başladıqdan sonra, onun oxucuları və pərəstişkarları arasında dünyanın etimada layiq olmaması fikri bir qədər də genişlənmişdir» (8, 37).

1994-cü ildə «Elm» nəşriyyatında Zəhid Əkbərov, Mirabbas Aslanov, Teymur Əhmədov və başqalarının tərtibi, Mirzə İbrahimovun redaktəsi ilə nəşr edilən «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası»nın dördüncü cildinə Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam», «Zaman səsi», «Süleyman Rüstəmə cavab», «Səhəndə məktub», «Necə keçdi?», «Azadlıq quşu «Varlıq»», «İki qardaş arasında», «Şeir və hikmət» adlı əsərləri daxil edilmişdir.

1993-1999-cu illərdə də dövrü mətbuat səhifələrində Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın xeyli əsəri dərc edilərək Şimali Azərbaycan oxucularının ixtiyarına verilmişdir.

- «Köhnə dost» («Şəhriyar», 1993, 14 yanvar);
- «Ustadla vidalaşma» («Şəhriyar», 1993, 11 fevral);
- «Vəhdət badəsi», «İnsan emalatxanası», «Həmədan yolçusu» («Şəhriyar», 1993, 25 fevral);
- «Səbə ölərmi?» («Şəhriyar», 1993, 11 mart);
- «Şəhriyar qonağı» (Şəhrivər qonağı) («Şəhriyar», 1993, 18 mart, 1997, 10-16 aprel);
- «Heydərbabaya salam» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 19 mart;
- «Şəhriyar», 1993, 1 aprel, 1995, 2 fevral, 30 mart, 1996, 28 noyabr, 12, 19, 26 dekabr; «Həyat» 1995, 18 mart; «Azərbaycan qadını», 1997, say 5, s. 138; «Ədəbiyyat qəzeti», 1998, 20 mart, 10 aprel);
- «Aman tuğrası», «Qoy ölüm», «İnsanın taleyi», «Şiraz xatirəti» («Şəhriyar», 1993, 1 aprel);
- «İnqilab novruzu», «Tehrani xatırlarkən» («Şəhriyar», 1993, 8 aprel);
- «Əli ey humayə rəhmət, ələm eyləyən xudanı» (fars və Azərbaycan dillərində) («Ədəbiyyat qəzeti» 1993, 7 may);
- «Analar oxşaması» («Şəhriyar», 1993, 27 may);
- «Bayramınız mübarək olsun» («Şəhriyar», 1993, 3 iyun);
- «Kərbəla karranı», «Dilrişin bir beytini təzmin» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 2 iyul; «Şəhriyar», 1996, 23 may);
- «Həzrət Əlinin Fatimeyi Zəhra Əleyhissəlamla öyünməsi», «Can ana» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 3 dekabr; «Azərbaycan qadını», 1994, say 3-4, s. 17);

- «Döyünmə və söyünmə» («Rüstəm körpüsü», 1995, 13 yanvar);
- «Bayramınız mübarək olsun» («Rüstəm körpüsü», 1995, 11 fevral);
- «Can Rüstəm» («Şəhriyar», 1995, 13 aprel);
- «Tarım mənim» («Şəhriyar», 1996, 13 iyun);
- «Gecənin əfsanəsi» («Şəhriyar», 1996, 20 iyun, 19 sentyabr, 21 noyabr).

Ümumiyyətlə, «Şəhriyar» qəzetinin 1996-cı ilin 27 iyun, 4, 11 iyul, 1, 15, 22, 29 avqust, 5, 12, 26 sentyabr, 3, 9, 17, 24, 31 oktyabr, 14 noyabr tarixli saylarında dərc edilən Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Allah boyacağı», «Sabirin xoruzu», «Yusifin eşqi düşər...», «Tufan şamı», «Ey vəfasız», «Gecə xumarı», «Gülün arxası, üzü olmaz», «Əbədi xəzan», «İman müştərisi», «Hafiz əbədidir», «Qəlb neyi», «Şeir və hikmət», «Qədim əhdi peyman», «Qəm», «İndi niyə?», «Acı nalələr», «Döyüş»; «Yalan dünya» («Samux», 1998, 7 yanvar); «Aman, ayrılıq!», «Təbriz Şəhəri», «İş bilən», «Qumarın bəlası», «Mənim eybim», «Həyat zindanı» («Ədəbiyyat qəzeti», 1998, 10 aprel), «Türkiyəyə xəyalı səfər» («Azərbaycan», 1999, 21 fevral) adlı əsərlər şairin bu dövrdə dərc edilən qələm məhsullarındandır.

«Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 9 yanvar 1998-ci il tarixli sayında filologiya elmləri doktoru Sabir Nəbioğlunun farscadan dilimizə çevirdiyi «Təbrizi Şəhrzad Behcət Şəhriyarın şəxsi həyatı barədə deyilməyənlər haqqında» başlıqlı maraqlı yazı dərc edilmişdir.

«1998-ci ildə professor Pənah Xəlilov Şəhriyarın 23 əsəri toplanmış «Heydərbabaya salam» adlı kitab tərtib edib «Sözün qisası» adlı ön söz ilə «Azərnəşr»də nəşr etdirmişdir.

Almaz Əliqızı və Xuraman Hümətovanın birgə tərtib edib 1998-ci ildə «Bakı Universiteti»ndə nəşr etdirdikləri ali məktəblərin filologiya fakültələrinin tələbələri üçün nəzərdə tutulan «Ayrılarımı könül candan...» Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı müntəxabatı «ünvanlı» kitabda isə Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasının birinci hissəsi çap edilmiş və şairə həsr edilmiş əsərlərdən nümunələrə də yer ayrılmışdır. Bu kitabda çap edilən Təriyel Pərdəşünasın Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın «Aman, ayrılıq!» adlı kitabına həsr etdiyi «Dağ oynadan qeyrət ola» sərlövhəli şeiri (s. 154-155) də diqqətəlayiq əsərlərdəndir.

Akademik İsa Həbibbəylinin M.Şəhriyarla bağlı ərsəyə gətirdiyi kitab isə «Ustad Məhəmmədhusəyn Şəhriyar. Albom – monoqrafıya» adlanır. Kitab 1999-cu ildə «Elm» nəşriyyatında nəşr edilmişdir. 140 səhifədən ibarət olan bu kitaba Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poeması daxil edilmişdir.

XX əsrin 90-cı illəri Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın əsərlərinin Şimali Azərbaycanda ən çox çap olunduğu illərdəndir. Bu dövrdə nəşr edilən kitablardan biri də xalq yazıçısı Elçinin tərtib edib 1999-cu ildə «Kitab cəmiyyəti «Ulduz» eksperimenti müəssisəsi» nəşriyyatında nəşr etdirdiyi kiçik ölçülü «Şəhriyar. Azərbaycan» adlı kitabdır. Elçinin «Heydərbaba yolum səndən kəc oldu» sərlövhəli ön sözü ilə oxuculara təqdim etdiyi bu kitabda Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın 38 adda əsəri yer almışdır.

2000-ci ildə Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın «Elm» nəşriyyatında nəşr edilən «Seçilmiş əsərləri» AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin əməkdaşları Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribov (Qəribli) tərəfindən tərtib edilmişdir. Fərəməz Maqsudovun «Çağımızın böyük humanist şairi» adlı ön sözü

ilə çap edilən 492 səhifəlik bu kitabda şairin 68-i Azərbaycan dilində, 206-sı fars dilindən tərcümə olmaqla 274 əsəri toplanmışdır.

«Azərbaycan» qəzetinin 8 sentyabr 2000-ci il tarixli sayındakı «Ustad Şəhriyarın seçilmiş əsərləri» adlı yazıda bu kitabın çapdan buraxılması haqqında məlumat verilmişdir.

Xalq yazıçısı Anarın tərtib edib 2000-ci ildə «Azər-nəşr»də nəşr etdirdiyi «Min beş yüz ilin Oğuz şeiri: Antologiya, ikinci kitab»ın 116-cı səhifəsindən 129-cu səhifəsinədək Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərinə ayrıl-mışdır. Kitabda şairin «Heydərbabaya salam» (birinci hissə), «Yalan dünya», «Səhəndim» («Səhəndə məktub»), «Aman, ayrılıq!», «Azərbaycan» adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

2001-ci ildə «Elm» nəşriyyatında işıq üzü görən E.Quliyevin «Heydərbabaya salam necə varsa» adlı kitabında yer almış «Heydərbabaya salam» poemasının ilk nəşrinin üz qabığının, ərəb və Azərbaycan əlifbasında Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın öz dəst-xətti ilə yazdığı «Öyrədən Allahın adı ilə» sərlövhəli yazısının surətləri diqqəti cəlb edir. Şairin «Heydərbabaya salam» poemasının hər iki hissəsi kitabda öz əksini tapmışdır. Bu kitab ikinci dəfə 2004-cü ildə «Adiloğlu» nəşriyyatında illüstrasiyalarla nəşr edilmişdir.

E.Quliyevin 2004-cü ildə bir daha tərtib etdiyi «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Heydərbabaya salam» adlı 92 səhifəlik kitabı da «Adiloğlu» nəşriyyatında nəşr edilmişdir. Poemanın hər iki hissəsi kitabda çap edilmişdir. E.Quliyev kitaba yazdığı «Heydərbaba yüksəkliyi – sənət möcüzəsi» sərlövhəli geniş həcmli ön sözündə həm M.Şəhriyar, həm də xalqın yaşayış tərzindən, acı taleyindən bəhs edən bu əsər haqqında oxucuları hərtərəfli məlumatlandırmışdır.

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürkün 2003-cü ildə «Mütərcim» nəşriyyatında nəşr edilən «Ədəbi tənqid» kitabının 324-cü səhifəsində Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasından bir hissə dərc edilmişdir.

Şimali Azərbaycanda Şəhriyarın həyat və yaradıcılığının öyrənilməsinə orta məktəbdən başladığı üçündür ki, onun «Azərbaycan» şeiri və «Heydərbabaya salam» poeması 8-ci sinif şagirdlərinin «Ədəbiyyat» dərslərinə salınmışdır (hazırl. S.Hüseynoğlu, 2001, s. 134; 240-247). V.Əhmədin 2006-cı ildə «Müəllim» nəşriyyatında nəşr edilən «Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı (dərs vəsaiti)» kitabında da Şəhriyarın «Azərbaycan» şeiri və «Heydərbabaya salam» poeması geniş təhlil edilmiş və əsərlərdən nümunələr göstərilmişdir. Müəllifin «Cənubi Azərbaycan poeziyası (1950-2010)» (B., MBM, 2014, s. 49-50, 69, 244-245; 253-256) kitabında Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Şeir və hikmət», «Səhəndə məktub», «Döyünmə və söyünmə», «Süleyman Rüstəmə cavab» şeirlərindən, «Heydərbabaya salam» poemasından nümunələr yer almışdır.

Yalnız Heydərbaba dilində danışanların deyil, fars, ərəb və digər dillərə mənsub olanların da arasında əldən-ələ gəzən, yüz minlərlə insanların könül həmdəminə çevrilən, İran, Cənubi Azərbaycan, Türkiyə və İraqda dəfələrlə nəşr olunan Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» ünvanlı poeması Şimali Azərbaycanda 1964-cü ildən 2009-cu ilədək 6 dəfə ayrıca kitabda, 1963-cü ildən 2015-ci ilədək 14 dəfə «Əsərləri»ndə, «Seçilmiş əsərləri»ndə, 1994-cü ildən 2005-ci ilədək 19 dəfə ayrı-ayrı kitablarda, 1962-ci ildən 2015-ci ilədək 39 dəfədən çox dövrü mətbuat səhifələrində, ümumilikdə 78 dəfədən çox tam və ixtisarla dərc edilmişdir. Ölkəmizdə yaşayan rusdilli insanların da oxuya bilməsi üçün poema rus dilinə tərcümə edilərək,

«Антология поэзии Южного Азербайджана» (Б., Ю.Р.Д. 2005, стр. 249-273) kitabında çap edilmişdir.

«Heydərbabaya salam» poemasının Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın öz səsiylə səslənməsi də hər yerdə olduğu kimi, Şimali Azərbaycanda da çox gözəl qarşılanmışdır. Onun oxuduğu yanıqlı misraların seyrindən ayrılmaq heç də asan deyil. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub isə 1993-cü ildə Tehranda olarkən hətta 70 yaşlı şairin oxuduğu və özündən xəbərsiz lentə alınan «Mahur» və «Cahargah» muğamlarına da qulaq asdığını yazır:

«Şəhriyar oxuyurdu. Oxuya-oxuya qulaqlarıma bir həqiqəti pıçıldaırdı. Şeirləri milyonların dilində əzbər olan, Heydərbaba duyğularını könüllərə toxum kimi səpən, musiqini ilahi bir məhəbbətlə sevən, duyan və oxuyan bir şair Şəhriyar şöhrətinə yüksələ bilərdi. Mən indi bildim ki, könülləri ovsunlayan Şəhriyar şeiriyyəti hansı duyğulardan süzülüb gəlirmiş.

Haqdan enib gələn səsi boğsalar da boğulmazdı,
Dəniz kimi, derya kimi, qurumazdı, soğulmazdı.
Hər oğuldan Heydərbaba nəğmələri doğulmazdı,
O da Şəhriyar kimi istəkli kəsdən doğular!»

(Z.Yaqub. «Doğular». «Şair harayı». B., Gənclik, 1995, s. 45-46)

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasının Şimali Azərbaycanda geniş yayılması şairin yaradıcılığına olan marağı qat-qat artırmışdır. Poemaya saysız-hesabsız əsərlər həsr edilmiş, nəzirələr, şeirlər yazılmışdır.

- Mirzə İbrahimovun «Heydərbaba şairi» («Ədəbiyyat və inəcəsənət», 1963, 21 sentyabr),
- Əbülfəz Əliyevin (Elçibəyin) «Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır...» («Azərbaycan», 1981, say 2, s. 74-79),
- Kamil Vəliyevin «Heydərbaba gedənlərin gəldimi?» («Azərbaycan müəllimi», 1987, 14 yanvar),
- Nazim Rizvanın «Səllər-sular şaqqıldayıb axanda...» («Şəhriyar», 1992, 29 oktyabr),
- Vərağa Almazovun «Heydərbabaya salam»ın islami tutumu» («Şəhriyar», 1992, 10 dekabr),
- Kamilə Məmmədovanın ««Heydərbabaya salam» poemasında milli ruh» («Şəhriyar», 1993, 3 iyun),
- Budaq Budaqovun «Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasında təbiət» (B., «Oğuz eli», 1998, 30 s.),
- Nazim Muradovun «Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasında dildə qənaət qanunu modelinə uyğun strukturlar haqqında» («Azərbaycan Şərqşünaslığı», 2014, say 2 (6), s. 50-57. Şəhriyar-105, xüsusi buraxılış),
- Mahirə Hacıyevanın «Heydərbaba şairi» («Müdriliklik çeşməsi». B., «Yazıçı, 1984, s. 37-46),
- İmamverdi Həmidovun ««Heydərbabaya salam» və qəsidə ənənələri» («Şəhriyar», 1996, 3 oktyabr),
- Elman Quliyevin «Heydərbaba yüksəkliyi – sənət möcüzəsi» («Ədəbiyyat qəzeti», 2007, 6 aprel) sərlövhəli əsərlər bu poemaya həsr edilən yüzlərlə əsərlərdəndir.
- Xalq şairi Mirvarid Dilbazinin «Avey dağla söhbət» («Seçilmiş əsərləri», «Lider nəşriyyat», 2004, s. 194-206),

- Məcnun Göyçəlinin «Ocaqyalı» («Kredo», 2008, 17 may),
- Səmədxan Beyləqanlının «Heydərbabaya Sarıbabadan cavab» (B., «Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası», 1998, 18 s.),
- Əbülfəz Həşimoğlunun «Coşqun Xəzərə salam» («Şəhriyar», 1992, 25 oktyabr, 5 noyabr),
- Qərib Aşkarinin «Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasına cavab» ««Ayrılarımı könül candan...» Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı müntəxabatı», (B., «Bakı Universiteti», 1998, s. 178-182),
- Nazim Rizvanın «Anam Xəzər» («Şəhriyar», 1993, 20 may, 27 may),
- Vahid Dumanoghlunun «Yuxumda Şəhriyarı görmüşəm» («Parçalanmış millətin harayı», B., Nurlan, 2007, s. 511-512; «Kredo». 2015, 21 avqust) -
- adlı əsərləri Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasına yazılan çoxsaylı nəzirələrdəndir.

Akademik Bəkir Nəbiyev «Poeziyamızın canlı klassiki xalq şairi Mirvarid Dilbazinin 85 illiyi»nə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsində demişdir: «Mirvarid xanımın «Avey dağla söhbət»i Quzey Azərbaycanda «Heydərbabaya» cavab olaraq birinci qiymətli poemadır» (9, 3).

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın yalnız «Heydərbabaya salam» poemasına deyil, şəxsən özünə də Şimali Azərbaycanda saysız-hesabsız əsərlər həsr edilmişdir. Süleyman Rüstəmin «Şəhriyarımız köçdü», Mirvarid Dilbazinin «Ustad Şəhriyara», «Şəhriyarımız necə oldu?»,

Bəxtiyar Vahabzadənin «Şəhriyara», «Onsuz», Xəlil Rza Ulutürkün «Şəhriyaram», Məmməd Arazın «Qalır hələ», Nəbi Xəzrinin «Şəhriyarın səsi», Əlibala Hacızadənin «Ayrılıq», Məmməd Aslanın «Bilə bilmədik», «Şəhriyar-namə», Məhərrəm Qasımlının «Gəldin», Hüseyn Kürdoğlunun «Şəhriyar türbəsi», Zəlimxan Yaqubun «Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam», Şahin Fazilin «Yolunda qaldı gözü», Teyyub Qurbanın «Bu diyara həsrət ilə» adlı şeirləri belə əsərlərdəndir.

Rafik Dağkəsəmənlinin «Sönməz günəşdir Şəhriyar» (B., «Qələm Ofset», 2008, 162 s.) adlı poeması Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın uşaqlıq illərindən son mənzilə yola salındığı dövrdə mövcud hadisələri özündə əks etdirmişdir.

Şimali Azərbaycanda tək-tək qələm sahibi tapılar ki, öz yaradıcılığında M.Şəhriyara, onun əsərlərinə yer ayırmırsın.

Burada Şəhriyar irsinin tədqiqatçıları da az deyil. Mirzə İbrahimov, Rəhim Sultanov, Balaş Azəroğlu, Əbülfəzl Hüseyni, İsmayıl Cəfərpur, Qulamhüseyn Beqdeli, Həmid Məmmədzadə, Həkimə Billuri, Nazim Rizvan, Esmira Fuad (Şükürova), Elman Quliyev belə tədqiqatçılardandırlar. Onların tədqiqat işlərinin nəticəsi kimi ərsəyə gələn əsərlər də çoxdur. Q.Beqdelinin «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» (1963), H.Billurinin «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» (1981), E.Quliyevin «Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» (1999), E.Fuadın (Şükürovanın) «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar (həyatı, mühiti, yaradıcılığı)» (1998, 1999), «Söz sərrafı Şəhriyar» (2010) ünvanlı əsərlərinin bu əsərlər içərisində öz yeri vardır.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərinin Şimali Azərbaycandakı nəşrlərindən biri olan «Şəhriyarın divanı» /Şəhriyarın türkcə divanı/ Ustad Məhəmmədhüseyn

Şəhriyar» adlı kitab 2003-cü ildə Bakıda «Beynəlxalq Əlhuda» nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. 248 səhifədən ibarət olan bu kitabı Mirzə Rəsul İsmayilzadə nəşrə hazırlamışdır. Kitabda ustad şairin 85 adda türkcə əsərləri ilə bərabər Bulud Qaraçorlu Səhənddən, Məmməd Rahimdən, Süleyman Rüstəmdən ona göndərilən məktublara da yer verilmişdir.

Akademik İsa Həbibbəylinin tərtib edib, 2004-cü ildə «Çaşıoğlu» nəşriyyatında nəşr etdirdiyi «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» kitabında şairin 90 adda Azərbaycan dilində, 100 adda farscadan dilimizə tərcümə edilən qələm məhsulları toplanmışdır. Şərq tərcümə toplusunun həmin ildəki birinci sayında Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Can ana!», «Minacat», «Behcətabad kəndi», «Lütfüllahın toyu», «İnqilab novruzu», «Xəzan nəğməsi» («Qocalıq nəğməsi»), «Ya Əli», «Kərbəla karvanı», «Qılınç», «Məliküşşüara Baharın xatirəsinə», «Mina ilə vidalaşma», «Səba ölürmi?»; «Tarım mənim», «Şəhrivər qonağı» adlı əsərləri yer almışdır. Bu əsərlər Mübariz Əlizadə tərəfindən farscadan Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir. Toplunun ikinci (2005) sayında isə Mübariz Əlizadənin tərcüməsində şairin «Təxti-Cəmşid» («Gecənin əfsanəsi» poemasından), «Həzrəti Əlinin Fatiməyi Zəhra ilə öyünməsi», Şahin Fazilin tərcüməsində isə «Pərvanənin ruhu» adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribovun (Qərblinin) birlikdə tərtib edərək akademik Bəkir Nəbiyevin «Kəlamın vüsəti» sərlövhəli ön sözü ilə ərsəyə çatdırdıqları ikinci kitab da «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» adlanır. Bu kitab 2005-ci ildə «Avrasiya-Press» nəşriyyatında nəşr edilmişdir.

2005-ci ildə Elmira Axundova və Xuraman Quliyeva tərəfindən tərtib edilərək «Ю.Р.Д» nəşriyyatında nəşr edilən «Антология поэзии Южного Азербайджана» («Cənubi Azərbaycan poeziyası antologiyası») kitabında Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Привет Гейдарбабе». («Heydərbabaya salam»); «Ох, разлука!» («Aman, ayrılıq!»); «Kak прошла?» («Necə keçdi?») və başqa adlarda 16 əsəri yer almışdır. Bu əsərlər S.Məmmədzadə, M.Orlov, M.Sinevnikov, S.Severçev, V.Qafarov tərəfindən rus dilinə tərcümə edilmişdir.

Əməkdar jurnalist F.Xəlilzadə «Azərbaycan» qəzetinin 27 noyabr 2005-ci il tarixli sayında dərc edilən «Cənublu şairlərin əsərləri rus dilində çıxdı» adlı məqaləsində bu kitab haqqında yazır:

«Fəxr duyulmalı haldır ki, cənublu şairlərin oxucu dairəsi genişlənməkdədir. Bu kitab ona görə diqqət çəkir ki, poeziyanın gözəl nümunələri ədavət divarlarını aşaraq üzünü dünya ədəbiyyatına tutur. Təbii ki, rus dili bu şairlərin əsərlərinin digər dillərdə də tərcüməsinə yol açacaq».

«Şərq tərcümə toplusu»nun üçüncü (2006) sayında isə Saleh Dostəliyevin tərcüməsində şairin «Dəmir yolu dayanacağıının himni» və «Bu gecə»; «Ruhun yaqutu»; «Ey qönçeyi-xəndan, niyə ürəyimi qanla doldurursan?»; «İndi niyə?»; «Qocalıq eşqi» sərlövhəli əsərləri Sabir Nəbioğlunun (Əmirovun) tərcüməsində oxuculara təqdim edilmişdir.

Əkrəm Rəhimli (BİJE)nin tərtib edib 2007-ci ildə «Nurlan» nəşriyyatında nəşr etdirdiyi «Parçalanmış millətin harayı (həsərət şeirləri və bayatılar)» adlı kitabda da Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Azərbaycan», «Süleyman Rüstəmə cavab», «İki qardaş arasında», «Türkün dili» ünvanlı əsərləri dərc edilmişdir. Həmin ildə Yusif Gədiklinin «Şəhriyar və bütün türkcə şeirləri» adlı kitabı Xalidə Xalid

tərəfindən Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdırılaraq «VOM yayınları»nda çap edilmişdir. Kitabda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Türkün dili» şeiri və «Heydərbabaya salam» poeması yer almışdır.

Nailə Xəndan «Şəhriyar Türkiyədə» adlı məqaləsində Y.Gədiklinin «Şəhriyar və bütün türkcə şeirləri» ünvanlı kitabı haqqında fikir söyləmişdir. Bu məqalə «Novruz» qəzetinin 3 aprel 1991-ci il tarixli 14-cü sayında dərc edilmişdir.

Mustafa Çəməninlinin tərtibi, redaktəsi, «Söz sərhəd tanımır» sərlövhəli ön sözü ilə «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Heydərbabaya salam» (poema) ünvanlı kitab «Təhsil» nəşriyyatında 2009-cu ildə nəşr olunmuşdur. Kitabda poemanın hər iki hissəsi yer almışdır. M.Çəməninlinin tərtibi ilə həmin ildə «Təhsil» nəşriyyatında nəşr edilən ikinci kitab isə «Cənub həsrəti» (şeirlər) adlanır. Bu kitabda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Aman, ayrılıq!», «Süleyman Rüstəmə cavab», «Məhəmməd Rahimə cavab», «İki qardaş arasında» adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

2000-ci ildə «Təhsil» nəşriyyatında nəşr edilən «Doktor Cavad Heyət. Bıçaq və qələm» (Tərt. ed. T.Tofiqqızı) (s.173), 2000-ci ildə «Elm» nəşriyyatında işıq üzü görən, Pərvanə Məmmədlinin ««Varlıq» jurnalında ədəbiyyat məsələləri» (s. 3) və Nəzakət İsmayılovanın 2009-cu ildə «Nurlar» nəşriyyatında nəşr edilən ««Varlıq» jurnalı və Azərbaycan ədəbiyyatı (1979-1995-ci illər)» (c. 10-11) sərlövhəli kitablarında da Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Azadlıq quşu «Varlıq»» ünvanlı şeiri bütövlükdə dərc edilmişdir.

2011-ci ildə professor Teymur Əhmədovun tərtibi ön sözü ilə «Nurlar» nəşriyyatında nəfis şəkildə nəşr olunan 184 səhifəlik «Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» adlı kitaba

daxil edilən Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Heydərbabaya salam» poemasına, şeirlərinə və qəzəllərinə rəssam Fəxrəddin Əliyev tərəfindən çəkilmiş miniatürlər diqqəti cəlb edir. Bu kitaba şairin 29 adda əsəri daxil edilmişdir. Zülfüqar Şahsevənli «Respublika» qəzetinin 22 iyun 2011-ci il tarixli sayında dərc etdirdiyi «O taylı-bu taylı – hamıya gərəkli kitab» sərlövhəli yazısında oxucuları bu kitabla tanış etmişdir.

T.Əhmədovun beş cildlik «Seçilmiş əsərləri»nin 2015-ci ildə «Nurlar» nəşriyyatında nəşr edilən II cildində (s.575) Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın «Dərya elədim» şeiri yer almışdır.

2014-cü ildə «Kitab klubu»nda nəşr edilən «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» isə 2005-ci ildə Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribov (Qəribli) tərəfindən tərtib edilən kitabla eynidir. Yalnız akademik B.Nəbiyevin 2005-ci il nəşrindəki kitaba yazdığı «Kəlamın vüsəti» adlı ön söz çıxarılmışdır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2000-2014-cü illərdə də Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın əsərlərinin dövrü mətbuat səhifələrində dərci davam etdirilmişdir. Belə ki:

- «Azərbaycan», («Əlillər», 2000, 29 dekabr; «Yeni Azərbaycan», 2002, 27 dekabr; «Azərbaycan», 2005, say 3, s. 1-5; «Oğuz eli», 2007, say 1 (111) s. 1, 2010, 3 aprel; «Ədəbiyyat qəzeti», 2010, 12 noyabr);
- «Heydərbabaya salam» («Ədəbiyyat qəzeti», 2003, 7 mart, 2010, 19 mart 2005, 20 yanvar;
- «Azərbaycan», 2005, 30 mart 2011, 15 oktyabr; Olaylar, 2011, 29-31 yanvar;
- «Azərbaycan», 2011, 18 mart;

- Ədalət, 2011, 18 mart; 2005, say 3, s. 1-5;
- «Ədəbiyyat qəzeti», 2008, 1 avqust, 2011, 18 mart, 2013, 15 mart);
- «Bayatılar» 2013, 15 mart; («Azərbaycan», 2005, say 3, s. 1-5);
- Dayanacağıın himni» («Ədəbiyyat qəzeti», 2005, 16 sentyabr);
- «Dərya elədim» («Ədəbiyyat qəzeti», 2006, 22 sentyabr);
- «Azadlıq quşu «Varlıq»» («Ədəbiyyat qəzeti», 2007, 7 sentyabr);
- «Türkün dili» («Ədəbiyyat qəzeti», 2010, 6 avqust; 2012, 21 aprel, 2013, 23 avqust);
- «Mövlana Şəms Təbrizinin xanəqahında» («Azərbaycan şərqşünaslığı», 2011, say 2 (6), s. 62-65. Şəhriyar-105. Xüsusi buraxılış);
- Şair Məhəmməd Füzuli («Ədəbiyyat qəzeti», 2012, 15 sentyabr; 2013, 23 avqust) -

-və sair bu illərdə dərc edilən əsərlərdəndir.

Şimali Azərbaycanda Cənubi Azərbaycan şairlərindən M.Şəhriyar qədər əsərləri nəşr edilən ikinci bir şair yoxdur. Bu da Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın şəxsiyyətinə, onun yaradıcılığına olan böyük ümumxalq məhəbbətinin nəticəsidir.

Ümummillli lider Heydər Əliyevin «XXI əsr» jurnalına ekskluziv müsahibəsində «Ən çox sevdiniz şair?» sualına «Şəhriyar» - deyə cavab verməsi də bunu bir daha sübut edir.

Bakıda Şəhriyarın heykəli ucaldılmış, adına xiyaban, küçə və klub vardır.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Şimali Azərbaycanda çox sevilməsi, əsərlərinin geniş nəşr edilməsi və yayılması onun o taylı-bu taylı Azərbaycana, doğma xalqına, dilinə olan böyük məhəbbətdən irəli gəlir. Əsərlərində həmişə oxucularına yeni söz, yeni fikir çatdırmaq bacarığı da şairin əsərlərinin nəşrinin genişlənməsinə təsir edən amillərdəndir.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın farsca yazdığı əsərlərlə Şimali Azərbaycan oxucularının tanış olmasında tərcüməçilərin böyük əməyi danılmazdır. Bu işdə İsmayıl Cəfərpurun, Fikrət Sadığın, Mübariz Əlizadənin, Həkimə Billurinin, Mədinə Gülgünün, Nazim Rizvanın, Xəlil Rza Ulutürkün, Balaş Azəroğlunun, Şahin Fazilin (Fərzəliyevin), Mirmehdi Seyidzadənin, Məhəmmədağa Zehtabının, Məhəmmədəli Müsəddiqin, Hüseyn Kürdoğlunun, Qulamhüseyn Beqdelinin, Saleh Dostəliyevin, Həkim Qəninin, Mircəlal Zəkiyevin və başqalarının əməyi təqdirəlayiqdir.

Aparılan araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın dövrü mətbuat səhifələrində, «Şərq tərcümə toplus»larında «Azərbaycan şərqşünaslığı» jurnalında dərc edilən 40-a qədər əsəri onun bu vaxta kimi Şimali Azərbaycanda çap edilən nə «Əsərləri»nə, nə «Seçilmiş əsərləri»nə, nə də əsərləri dərc edilən ayrı-ayrı kitablara daxil edilməmişdir. Bu əsərlər:

- «Deyil» («Azərbaycan», 1983, say 5, s.84);
- «Günəş sönsə» («Ədəbiyyat və incəsənət», 1984, 10 avqust);
- «Şəhriyarımız varıdı» («Ədəbiyyat qəzeti», 1991, 27 sentyabr);
- «Oğlum Hadiya», «Məktuba cavab» («Doktor Rıyahiyə») («Ədəbiyyat qəzeti», 1992, 17 aprel);

- «Göz yaşım», «Qoymaram getsin», «Bir rəngli xanəgah» («Şəhriyar», 1992, 15 oktyabr);
- «Vəhdət badəsi», «İnsan emalatxanası», «Həmədan yolçusu» («Şəhriyar», 1993, 25 fevral);
- «Şəhrivər qonağı» («Şəhriyar qonağı») («Şəhriyar», 1993, 18 mart, 1997, 10-16 aprel);
- «Şərq tərcümə toplusu», say 1 (2004), s. 164-165);
- «Aman tuğrası», «Qoy ölüm», «İnsanın taleyi», «Şiraz xatirəti» («Şəhriyar», 1993, 1 aprel);
- «İnqilab novruzu» («Şəhriyar», 1993, 8 aprel; «Şərq tərcümə toplusu», say 1 (2004), s. 146);
- «Kərbəla karvanı» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 2 iyul; «Şərq tərcümə toplusu», say 1 (2004), s. 152-153);
- «Həzrəti Əlinin Fatimeyi Zəhra Əleyhissəlamla öyünməsi», «Can ana!» («Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 3 dekabr; «Şərq tərcümə toplusu», say 1 (2004), s. 138-140); say 2 (2005), s. 165);
- «Şəhriyarın hikmət dəftərindən sətirələr» («Şəhriyar», 1995, 19 yanvar, 26 yanvar, 20 aprel, 8 iyun, 1996, 30 oktyabr);
- «Minacət», «Behcətabad kəndi», «Lütfəllahın toyu», «Xəzan nəğməsi» («Qocalıq nəğməsi»), «Ya əli», «Qılınç», «Məliküşşüara Baharın xatirəsinə», «Mina ilə vidalaşma» («Şərq tərcümə toplusu», say 1 (2004), s. 141-145; 147-151; 154-160));
- «Dayanacağıın himni» («Dəmir yolu dayanacağıının himni») («Ədəbiyyat qəzeti», 2005, 16 sentyabr; «Şərq tərcümə toplusu», say 3 (2006), s. 341-343);
- «Pərvanənin ruhu» («Şərq tərcümə toplusu», say. 2 (2005), s. 166-175);

- «Ruhun yaqutu», «Bu gecə»; «Ey qönçeyi xəndan, niyə ürəyimi qanla doldurursan?», «Qocalıq eşqi» («Şərq tərcümə toplusu», say 3 (2006), s. 348-350; 356);
- «Mövlana Şəms Təbrizinin xanəgahında» («Azərbaycan şərqşünaslığı», 2011, say 2 (6), s.62-65. Şəhriyar-105. Xüsusi buraxılış)dır.

Şairin Q.Beqdelinin «Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» adlı monoqrafiyasında adı çəkilən «Ey vəzir!» (s. 16) rədifli qəsidəsi də heç bir kitaba salınmayıb.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın bir çox əsərlərinin ilk nəşrdəki adı ilə sonrakı nəşrlərdəki adı arasında da fərqlər vardır. Belə ki, ilk dəfə «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetinin 7 avqust 1965-ci il tarixli sayında dərc edilmiş «Çıraq» şeiri (tərcümə edən: Mirmehdi Seyidzadə) «M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» (1966, 2000, 2004, 2005, 2014), «Yalan dünya» (1993), «Şəhriyar. Azərbaycan» (1999) kitablarında «Hidayət çırağı»; «Kirpi» jurnalının 1973-cü il tarixli 1-ci sayında yer almış «Bilməyirəm» (satirik şeir) «Aman, ayrılıq!» (1993) da eləcə «Satirik şeir»; «Ədəbiyyat qəzeti»nin 21 iyun 1991-ci il tarixli sayındakı «İstərəm» qəzəli (tərcümə edən: Hüseyn Kürdoğlu) «M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» (2000, 2004, 2005, 2014)ndə «Yarın belə fikri var»; «Ədəbiyyat qəzeti»nin 12 iyul 1991-ci il tarixli sayındakı «Ürəyim qan oldu» qəzəli «M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri» (2000, 2005, 2014)ndə «Ətəkdən tutan tikan» adı ilə dərc edilmişdir.

«Ədəbiyyat qəzeti»nin 2 iyul 1993 və «Şəhriyar» qəzetinin 23 may 1996-cı il tarixli saylarında dərc edilmiş «Dilrişin bir beytini təzmin» qəzəli «Şəhriyar. Gəldim Sizi görməyə» (1992), «Divani-türki» (1993), «Şəhriyarın

divanı» (2003), «Seçilmiş əsərləri»(2004)ndə «Təzmin»; «Divani-türki» (1993), «Şəhriyarın divanı» (2003), «Seçilmiş əsərləri»(2004)ndəki «Rehləti-Xətmi Rəsul» əsəri «Şəhriyar» qəzetinin 11 iyul 1996-cı il tarixli sayında «Yusifin eşqi düşər...»; «Divani-türki» (1993) kitabındakı «İman müştərisi» şeiri isə «Seçilmiş əsərləri»(2005)ndə «Qaranlıq gecələr» adı ilə verilib.

«Aman ayrılıq» (1981), «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası dörd cildə, IV cild» (1994)dəki «Səhəndə məktub» şeiri «Şəhriyar. Divani-türki» (1993), «Şəhriyarın divanı» (2003), «Seçilmiş əsərləri»(2004)ndə «Səhəndiyyə», «Yalan dünya» (1993), «Min beş yüz ilin Oğuz şeiri» (2000), «Seçilmiş əsərləri» (2000, 2005, 2014) və «Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar» (2011)-da «Səhəndim» adı ilə dərc edilmişdir. «Bir gəlin» şeiri «Aman ayrılıq» (1981), «Yalan dünya» (1993) da bu adla getdiyi halda «Şəhriyarın divanı» (2003)nda «Əzizəyə»; «Aman ayrılıq»(1981)dəki «Doşablı xəşil» şeiri «Şəhriyar. Divani-türki» (1993), «Yalan dünya» (1993), «Heydərbabaya salam» (1998), «Şəhriyarın divanı» (2003), «Şəhriyar. Azərbaycan» (1999), «Seçilmiş əsərləri» (2000; 2004; 2005; 2014)ndə «Türkün dili» adı ilə təqdim edilmişdir. Belə faktlar çoxdur.

Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın ən çox adı mübahisə doğuran şeiri xalq şairi Süleyman Rüstəmə ithaf etdiyi «Aman, ayrılıq!»dır ki, o həmin adla «Aman, ayrılıq» (1981), «Cənubdan səslər» (1987), «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası» üçüncü cild, (1988), «Yalan dünya» (1993), «Heydərbabaya salam» (1988), «Ədəbiyyat qəzeti», 1998, 10 aprel, «Şəhriyar. Azərbaycan» (1999), «Min beş yüz ilin Oğuz şeiri» (2000), «Seçilmiş əsərləri» (2004); «Антология поэзии Южного Азербайджана» (2005), «Cənub həsrəti» (2009); «Seyid Məhəmmədhüseyn

Şəhriyar» (2011); «Qardaşım Süleyman Rüstəmə ithaf» adı ilə isə «Divani-türki» (1993), «Seçilmiş əsərləri» (2000; 2005; 2014), «Şəhriyarın divanı» (2003) ünvanlı kitablarda dərc edilmişdir.

«Şəhriyar» qəzetinin 11 fevral 1993-cü il tarixli sayında şairə Həkimə Billuri Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın anadilli əsərlərindən olan «Heydərbabaya salam» poeması ilə birlikdə «Aman, ayrılıq!» sərlövhəli şeiri haqqında da fikir söyləmişdir. Ustad sənətkarın əsərlərinin adı ilə adlanan dörd kitabından («Azərbaycan», «Heydərbabaya salam», «Yalan dünya») biri də «Aman ayrılıq»(B., Yazıçı, 1981)dir.

M.Şəhriyar «Heydərbabaya salam» adlı poeması və «Aman, ayrılıq!» ünvanlı şeiri ilə daha çox tanındığı üçündür ki, «Odlar yurdu» qəzetinin 24-30 sentyabr 1992-ci il tarixli 27-ci sayında (s. 3) şair Rəcəb İbrahiminin (Fərhadın) «Ayrılıq» şeiri də səhvən ustad şairin adı ilə dərc edilib.

Əvvəla, Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın şeiri «Aman, ayrılıq!», R.İbrahimin şeiri isə «Ayrılıq» adlanır. İkinci, Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın şeiri 8 bənddən, R.İbrahimin şeiri isə 6 bənddən ibarətdir. R.İbrahimin şeirinin milli ayrılıq mövzusunda yazılmış təsirli musiqi əsəri kimi deyil, məhəbbət nəğməsi kimi yalnız 2 bəndi ifa edilib. «Ədəbiyyat qəzeti»nin 8 mart 1991-ci il, «Şəhriyar» qəzetinin 6-12 noyabr 1997-ci il tarixli saylarında dərc edilmiş «Bir mahnının taleyi» adlı yazıda və Əliəsgər Şerdustun «Neyləyim, mən sənə çata bilmirəm!» sərlövhəli məqaləsində də «Ayrılıq» mahnısının sözlərinin ərdebilli Fərhad təxəllüslü Rəcəb İbrahimin olması öz təsdiqini tapmışdır.

Sonda belə qənaətə gəlmək olar ki, xalqımızın ən müqəddəs arzu və istəklərinin, mənəvi dünyasının nəsil-nəsil

yaşayacaq poetik timsalı olan Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın qələm məhsulları Şimali Azərbaycanda şairin «Əsərləri»ndə, «Seçilmiş əsərləri»ndə, ayrı-ayrı kitablarda, dövrü mətbuat səhifələrində kifayət qədər çap edilmişdir. Lakin, bunlar şairin əsərlərini tamamilə əhatə etmir və mövcud nəşrlərdə bəzi nöqsanlar da vardır.

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsində hal-hazırda Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Azərbaycan dilində yazdığı və fars dilindən dilimizə tərcümə edilən əsərləri ayrı-ayrılıqda nəşrə hazırlanır.

Qaynaqlar

1. Beqdeli Q. Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar: monoqrafiya. B., «Azərnəşr», 1963, 40 s.
2. Beqdeli Q. Vətənpərvər şair. «Azərbaycan», 1961, say 10, s. 180-190.
3. Billuri H. Məhəmmədhüseyn Şəhriyar: monoqrafiya. B., «Elm», 1984, 154s.
4. Dadaşzadə M.A. Şəhriyara salam. «Ədəbiyyat və incəsənət», 1966, 12 noyabr.
5. İbrahimov M. Heydərbaba şairi. «Ədəbiyyat və incəsənət», 1963, 21 sentyabr.
6. Məmmədli P. Cənubun söz sərrafı. «Xalq qəzeti», 1998, 28 aprel.
7. Məmmədşad «Heydərbabaya salam» poemasının ikinci hissəsi. «Ədəbiyyat və incəsənət», 1965, 16 yanvar.
8. Nəbioğlu S. Vüsalın qanadlarında. B. Elm və təhsil, 2013, s. 37.
9. Nəbiyev B. «Poeziyamızın canlı klassiki, xalq şairi Mirvarid Dilbazinin 85 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsi»ndə çıxış. «Ədəbiyyat qəzeti», 1998, 1 may.
10. Tahir S. Heydərbabaya salam» - «Səlam bər Heydərbaba». «Ədəbiyyat qəzeti», 1993, 4 iyun.
11. Şəhriyar M. «Aman ayrılır». B., Yazıçı, 1981, s. 7.
12. Şəhriyar M. – 90. «Ədəbiyyat qəzeti», 1998, 10 aprel.
13. Şəhriyar M. Yalan dünya. B., «AENPB», 1993, s. 8.
14. Ulutürk X.R. Şəhriyar Təbrizi. Ədəbi tənqid. B., «Mütərcim», 2003, s. 157, 160.

Latifa Mirzayeva

Mohammad-Hossein Shahriar's Northern Azerbaijan publications

Key Words: edition, analysis, to evaluate, language, presentation.

Summary.

Mohammad-Hossein Shahriar always held high dignity and rights and stood up for the nation and his creativity always attracted attention a lot and works were systematically published in Northern Azerbaijan. Among the poets of Southern Azerbaijan, there is no such a second poet as Shahriar, whose works were so many published.